

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. СКОВОРОДИ

Український мовно-літературний факультет імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка
Кафедра зарубіжної літератури та слов'янських мов
імені професора Михайла Гетманця

**АРГУМЕНТИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ.
ОБРАЗ ЖІНКИ: «ЖІНОЧЕ»,
«ФЕМІНІСТСЬКЕ», «ФЕМІННЕ»**

**Матеріали
другої Міжнародної наукової конференції**

(7-8 квітня 2022 року)

Харків – 2022

УДК 80
А 79

Організатори конференції – кафедра зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця, ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Голова оргкомітету конференції – д. пед. н., проф., чл.-кор. НАПН України, ректор **Бойчук Юрій Дмитрович** (Україна)

Заступник голови – д. філос. н., проф., проректор з наукової, інноваційної та міжнародної діяльності **Бережна Світлана Вікторівна** (Україна)

Науковий керівник конференц-проєкту – д. філол. н., проф., завідувачка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця **Криворучко Світлана Костянтинівна** (Україна)

Члени оргкомітету:

К.Ю. Голобородько – декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка, доктор філологічних наук, професор (Україна);

І.І. Костікова – докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри теорії і практики англійської мови (Україна);

О.В. Радчук – докторка філологічних наук, доцентка, професорка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

О.О. Скоробогатова – докторка філологічних наук, доцентка, професорка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

І.І. Степанченко – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

О.І. Артюх – кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

А.Г. Козлова – кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

І.В. Разуменко – кандидатка філологічних наук, професорка, професорка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

Т.І. Тищенко – кандидатка філологічних наук, професорка, професорка кафедри української і зарубіжної літератури та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова (Україна);

Н.В. Тучина – кандидатка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри англійської філології (Україна);

П. Рогальський – доктор філософії, докторант Університету Марії Кюрі-Склодовської Люблін (Польща);

М.Й. Рохас-Багамон – доктор філософії Університету Сурколомбіана (Колумбія);

Клодожил Фабіано Рібейро душ Сантуш – кандидат технічних наук, професор математичної освіти, дослідник культурологічних аспектів математики (етноматематики) та ІКТ у математичній освіті на кафедрі математики MID-WEST STATE UNIVERSITY – UNICENTRO (Бразилія);

Гонсалвес Даві Сільва – доктор філософії з перекладознавства, професор кафедри мов та літератури UNICENTRO (Державний університет Середнього Заходу), (Бразилія);

Секретарі: О.О. Атанова, Л.О. Корнієнко, В.В. Четверик

Аргументи сучасної філології. Образ жінки: «жіноче», «феміністське», «фемінне».

Матеріали Міжнародної наукової конференції (7-8 квітня 2022 року). Харків. ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. 331 с.

Рекомендовано до друку редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 3 від 16.03.2022).

Матеріали конференції висвітлюють осмислення «образу Жінки» з точки зору ментальності спільноти в художніх творах, публіцистиці, на телебаченні, в Інтернеті та у реальному спілкуванні. Літературознавча та лінгвістична інтерпретації встановлюють

співвідношення «соціалізації» та «умовності» в жіночих образах, що репрезентує архетипи та стереотипи. Це розкриває процеси ідеології та ментальності як патріархальної (біархальної) феміністичної у мові, педагогіці, та літературі. У межах конференції проведено **круглий стіл «Війна 2022: “тут” і “зараз”**», який присвячено жахливим історичним реаліям, що переживають українці / харків'яни, та відстороненим «поглядам» іноземців здалека.

Для науковців, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів гуманітарних закладів вищої освіти та вчителів загальноосвітніх шкіл.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Матвєєва О. О. ІДЕЯ ЖІНОЧОЇ ЕМАНСИПАЦІЇ У ТВОРЧОСТІ ПАНАСА МИРНОГО (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ «СКОЛИХНУВ», «РОДИНА БОРОДАЇВ – ГОЛОВИХА –УЧИТЕЛЬКА»)	201
Мачек В. П. ФЕМІНАТИВНА СИСТЕМА УКРАЇНСЬКОЇ ТА СЛОВАЦЬКОЇ МОВ У ЗІСТАВНОМУ ВИСВІТЛЕННІ	206
Менсітов І. І. ТИПИ СТОСУНКІВ КОЗАКІВ ІЗ ЖІНКАМИ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ У ВІРШАХ «МАРУСЯ ЧУРАЙ» Л. КОСТЕНКО)	212
Ніколаєнко К. І. У ТЕНЕТАХ ПОТРІЙНОГО ТЕАТРУ: ОБРАЗ АКТОРКИ В РОМАНІ ДЖОНА ЛЕ КАРРÉ «МАЛЕНЬКА БАРАБАНЩИЦЯ»	217
Остропальченко Ю. В. ФЕМІНІСТСЬКИЙ КОНТЕКСТ П'ЄСИ ВЕНДІ ВАССЕРШТАЙН “UNCOMMON WOMEN AND OTHERS”	222
Патріарх В. О. ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕРМІНА <i>ФЕМІНІТИВ</i> У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ	227
Піддубна Н. В. ОМОВЛЕННЯ ОБРАЗУ ЖІНКИ В ПОЕЗІЇ ІРИНИ ЖИЛЕНКО	232
Прушковська І. В. ТУРЕЦЬКА ДРАМАТУРГІЯ НАВКОЛО «ПАТРІ» / «БІ» АРХАТУ	237
Radchuk O. V. THE FEMINIST NATURE OF THE WORKS OF M. ATWOOD (BASED ON THE NOVEL “THE HANDMAID’S TALE”)	242
Rogalski Paweł OBRAZ KOBIETY ZE WSCHODU W NARRACJACH PODRÓŻNICZYCH TOMASZA GRZYWACZEWSKIEGO I WOJCIECHA JAGIELSKIEGO	247
Рогожа А. О. ЗОБРАЖЕННЯ «ЖІНОЧОГО» КОНЦЕПТУ У РОМАНІ Д. Г. ЛОУРЕНСА «ЗГУБЛЕНА ДІВЧИНА»	254
Романова Н. В. НІМЕЦЬКІ МУДРОСЛОВИ ПРО ЖІНКУ	259
Румянцева-Лахтіна О. О. ЗАХИСТ БІАРХАТНОЇ РОДИНИ ЯК ПРОЄКЦІЯ ЗАХИСТУ КРАЇНИ ВІД ВОРОГА В РОМАНІ ПОКОЛІНЬ С. ЖАДАНА «ІНТЕРНАТ»	261
Скидан М. С., Скидан Я. А. ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОТОЛЕРАНТНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	270
Скоробогатова О. О. АВТОРКА РОМАНУ «МІДЛМАРЧ» ДЖОРДЖ ЕЛІОТ І «ОБРАЗ АВТОРА» ЯК ХУДОЖНЯ ІНСТАНЦІЯ ТВОРУ (ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ)	275

**АВТОРКА РОМАНУ «МІДЛМАРЧ» ДЖОРДЖ
ЕЛІОТ І «ОБРАЗ АВТОРА» ЯК ХУДОЖНЯ
ІНСТАНЦІЯ ТВОРУ (ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ)**

Скоробогатова О. О. (Харків, Україна)

<https://orcid.org/0000-0003-0214-1889>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6454715>

Abstract

It is proposed as a promising study of the correlation between the textual instance “author’s image” and the real authorship of the novel “Middlemarch” in the gender plane. It is argued that the methodology of studying the author's image as an artistic category, directly organizing the textual space, proposed in the works of Anatoly Gulak, on the one hand, and modern methods of studying the addressing of artistic discourse, on the other hand, are applicable for this purpose. The author as the instance of the work introduces the reader into the depicted artistic world, and when this happens, s/he (the author) directly manifests her/himself in it as well. In order to investigate whether the author’s image in the novel “Middlemarch” manifests itself as a male or female speech instance, the philologist must analyze this image, reproduce or model its structure, characterize grammatical interactions and manifestations at different levels of text organization. Interpretation in this case is focused on taking into account the linguistic aspect of the work and the social and historical-literary aspects of the novel’s existence in the artistic discourse of the 19th century and currently.

Keywords: author’s image, artistic category, addressee, addresser, gender aspect, structure, interpretation.

Тема доповіді з’явилася внаслідок розмови зі студенткою 1 курсу факультету іноземної філології ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Ми обговорювали її читацькі вподобання, щоб обрати можливий простір студентських літературознавчих студій. Серед інших імен і творів дівчина назвала роман Джорджа Еліота «Мідлмарч». Я у розмові теж спочатку використала чоловічу

форму псевдоніму, хоча під час обговорення, коли йшлося про особистість авторки, ми використовували форму жіночу.

Тут і постало питання про те, що змушує нас підтримувати гендерну тотожність іншомовного псевдоніма й реальної авторки у одному випадку й нетотожність у іншому? Чому наш сьогоднішній літературний смак, розуміння, сприйняття художньої та позахудожньої дійсності обирають протилежні варіанти вирішення цього, на перший погляд, суто лінгвістичного завдання?

При обговоренні проблеми з колегами та студентами, я висунула гіпотезу, що пересічний читач, обізнаний щодо реального авторства роману, зазвичай використовує жіночу форму псевдоніма, тоді як дослідник може відрізнити жіночу і чоловічу форми імені у залежності від того, мова йде безпосередньо про особу авторки або про художню «надкатегорію», яку у філологічній традиції називають «образ автора».

Один зі шляхів вирішення цього питання, на мій погляд, полягає у філологічному дослідженні образу автора у романах Джордж Еліот (Джорджа Еліота), який є, з одного боку, головною творчою інстанцією художнього твору, а з іншого – відбиває індивідуальну свідомість, мовну картину світу, людський досвід реального письменника (письменниці).

Пам'ятаємо при цих міркуваннях також про те, що реальний автор входить до так званих «текстових презумцій», він у класичному текстовому наративі ХІХ століття, який представлений у романі «Мідлмарч», на відміну від художньої категорії «образ автора», знаходиться поза структурою прозового тексту.

Образ автора в романах нового і новітнього часу досліджувався багатьма вченими, зокрема такими видатними філологами, як Віктор Виноградов або Віктор Шкловський. Серед вітчизняних дослідників цієї «надкатегорії» художнього тексту найпочесніше місце займає професор Анатолій Гулак. Його роботи «Стилістика роману “Війна і мир”» (Gulak, 1995) та «Стилістичний аналіз художнього тексту» (Gulak, 2019) продовжують традиції Харківської філологічної школи, поєднуючи кропіткий скрупульозний аналіз

лінгвостилістичного складника індивідуального стилю письменника зі сміливими й водночас доказовими літературознавчими узагальненнями (Skorobohatova, 2021, p. 20-25).

Образ автора як художня категорія, що безпосередньо організує текстовий простір прозового твору, і реальна особистість автора у всіх філологічних дослідженнях останніх десятиліть розглядаються як нетотожні поняття, які перетинаються, але ніколи повністю не збігаються у літературному дискурсі, навіть у так званих «его-текстах». Цю розбіжність реальної особистості людини й художньої іпостасі автора у творі усвідомлювали й сучасники авторки роману: при її похованні на пам'ятній плиті вибили два імені – Джордж Еліот та Мері Енн Кросс.

Випадки авторизації ліричного героя поетичного тексту із зміною тендерної свідомості непоодинокі. Художній «трансгендер» при перетворенні поетеси-авторки у ліричного героя-чоловіка обумовлені у європейській традиції ХІХ–ХХ століть, з одного боку, соціально-культурними чинниками, з іншого – прагненням поетів-жінок зануритись у чоловічу психологію і підсвідомість. Крім того, наприклад, у російській культурній свідомості ХІХ–ХХІ століть складається лінгвокультурний типаж «жінка-поет», бо більшість жінок, що займалися й займаються віршуванням, наполягали та наполягають на «видовому» іменуванні себе як авторів, що не відрізняються ані у талановитості, ані у площині тематики й проблематики своїх творів від поетів-чоловіків.

Ліричний наратив поета-чоловіка, побудований від імені жінки – явище більш рідкісне, і з'являється воно пізніше (Див. публікацію А. Г. Козлової у цьому збірнику тез). Найяскравішим прикладом «трансгендеру» у площині автор(-ка) – ліричний(-а) герой(-їня), на наш погляд, слугує поезія Марини Цветаєвої «Учень», де перевтілення має не лише свідомий зовнішній, але й, враховуючи давньогрецьку традицію, дещо еротичний характер.

Чи відбулося перевтілення авторки у автора при створенні роману «Мідлмарч»? На це питання, на наш погляд, можна відповісти, дослідивши категорію образу автора у романі.

Метою такого дослідження буде відповідь на питання, яким чином дослідження образу автора в романі може допомогти нам визначитись із гендерним співвідношенням реальної авторки твору і художньої сутності «образ автора» в ньому? Подивимось, які чинники структурують категорію автора у тексті.

Дослідники відзначають, що форми авторської присутності у тексті можуть коливатися від безпосередньої омовленої присутності автора-оповідача до його імпліцитного прихованого буття, яке можна дослідити лише за допомогою спеціального філологічного інструментарію. За думкою В. Виноградова, образ автора існує як форма словесної будови художнього твору, має певну структуру, що виступає як єдність художніх орієнтацій (Vinogradov, 2003, p. 189). Серед основних з цих орієнтацій А. Гулак називає орієнтацію на оповідача певного типу; на художній світ, що зображений у творі (чи він близький до реальної позахудожньої дійсності, чи ні); орієнтацію на читача і літературну традицію і на мовно-стилістичні принципи організації художнього твору (Gulak, 2019, p. 10). Визначимо, які з цих характеристик у першу чергу можуть нам допомогти з характеристикою гендерної ідентифікації образу автора як узагальнюючого чинника текстової структури.

На наш погляд, найцікавішими із наукових спостережень у обраному векторі досліджень мають бути спостереження щодо орієнтації будови твору на читача (адресата) художнього тексту й мовно-стилістичні принципи його організації.

«Мідлмарч» – один з найяскравіших романів вікторіанської епохи і, безумовно, дуже сучасна художня, психологічна, етична розвідка. Історія створення та буття твору у англomовному (і не лише англomовному) літературному дискурсі відома, зупинимось, в рамках цих нотатків лише на тому, що можна з'ясувати, дослідивши особливості прояву у ньому художньої

інстанції «образ автора», розглянувши особливості сприйняття роману сучасниками (сучасницями) авторки та читачами ХХІ століття та визначивши основні принципи формування образу імпліцитного читача у художньому просторі твору.

Роман був дуже схвально сприйнятий сучасниками, виходив великими тиражами, позитивно обговорювався у пресі. Це свідчить про те, що, незважаючи на дещо «бунтарську» поведінку його авторки щодо підтримки традиційних вікторіанських правил поведінки у особистому житті, тематика та проблематика твору цікавила його читачів та читачок. Щодо авторства твору, то це був не перший роман, який вийшов під псевдонімом Джордж Еліот, і читачі вже знали справжнє ім'я авторки. (Коли псевдонім був використаний уперше, приховане ім'я автора викликало неабиякі суперечки й припущення. Лише Чарльз Діккенс впевнено говорив, що автор твору – жінка.) Але письменниця продовжувала його використовувати, на наш погляд, вже не заради збереження власної приватності, а щоб підкреслити вектор художнього опису, точку зору, погляди, переконання, що типові не стільки для жінки епохи королеви Вікторії, скільки для прогресивного, розумного, впевненого у собі, іронічного чоловіка.

Адресація дискурсу є об'єктом сучасних філологічних досліджень, актуальність яких зумовлена завданнями когнітивної і комунікативної лінгвістики, лінгвістики тексту, проблемами інтерпретації та взаєморозуміння, що вийшли на передній план у глобалізованому та інтегрованому у світовий простір суспільстві (Arutyunova, 2012). Адресант і адресат тексту тісно пов'язані у художньому дискурсі, їхнє вивчення допомагає визначити авторські інтенції і читацьке сприйняття, відмінності перцепції і апперцепції сучасників і нащадків. Сподіваємось, що методологія цих новітніх розвідок допоможе у розв'язанні сучасних питань філології, навіть коли вони направлені на інтерпретацію текстів та дискурсів попередніх епох.

Кожен художній твір завжди орієнтований на узагальненого адресата, він із самого початку має риси адресації багатьом читачам і навіть читачам різних часових площин. Адресація дискурсу (а кожен вербальний феномен існує у